

esse, cum dicitur « Homo homo, » tanquam dicat, « Homo » ille aut ille » hoc est, quicumque homo: non sicut quidam putaverunt, « Homo homo » ita dici, tanquam laudabiliter nuncupetur, acsi diceretur, « Homo sed homo » id est, non qualicumque velut similis pecori, sed qui vere sit homo: quem sensum non esse verum, sed locutionis hoc esse Scripturarum, aperte hic ostenditur, cum in eo dicitur qui culpatur, non qui laudatur.

LIX. Cum de servis ageret, quos liceret habere Israëlitis, « Et erunt vobis, inquit, in possessionem in æternum¹: » cum utique æterni moriendo esse non possent vel domini vel servi, « æternum » ergo dixit, ubi non est temporis præstitutus modus quounque serviant, sicut constitutus est eis, quos in remissione dimitti jubet libertati suæ.

LX. « Si in præceptis meis ambulaveritis, et mandata mea observaveritis, et feceritis ea, et dabo pluviam vobis in tempore suo²: » superfluum est, « et » consuetudini locutionis nostræ, sed more Scripturarum additum: sequebatur enim, « Dabo vobis. »

LXI. « Et si usque adhuc non obedieritis mihi, et apponam castigare vos septies in peccatis vestris³: » etiam hic superfluum est, « et : » sequebatur enim, « Apponam castigare vos : » quod autem ait, « septies, » pro omni numero accipendum est.

¹ Lev. xxv, 46. — ² Id. xxvi, 3. — ³ Ibid. 18.

LIBER IV.

LOCUTIONES DE NUMERIS.

- I. « Et vobiscum erunt unusquisque secundum caput uniuscujusque principum¹. »
- II. « Filiis Simeon secundum propinquitates eorum, secundum populos eorum, secundum domos familiarum eorum, secundum numerum nominum eorum, secundum caput eorum, omnia masculina a viginti annis et supra, omnis qui procedit in virtute, recognitio eorum². » Hæc locutio quod non dicit filii Simeon, vel ex filiis Simeon, sed « filiis Simeon, » dativo casu, et hoc servat deinceps in cæteris tribubus, non est translata ab interpretibus latinis, quos inspicere potuimus. In sola autem tribu Ruben, quæ prima numerata est, non est ista locutio: non enim ait: « Filiis Ruben secundum propinquitates eorum, etc. » sed ait, « Et fuerunt filii Ruben primogeniti Israëlis secundum propinquitates eorum³; » et deinde similiter ut in cæteris.
- III. « Et fecerunt filii Israël secundum omnia quæ mandavit Dominus Moysi et Aaron, ita fecerunt⁴. »
- IV. « Sacerdotes qui uncti sunt, quorum consummaverunt manus eorum sacerdotio fungi⁵. »
- V. « Et imponent super illud omnia vasa ejus, quibus ministrant in ipsis⁶. »
- VI. « Et reddet cui deliquit ei⁷: » quidam locutionem

¹ Num. 1, 4. — ² Ibid. 22. — ³ Ibid. 20. — ⁴ Ibid. 24. — ⁵ Id. m, 3.
— ⁶ Id. iv, 14. — ⁷ Id. v, 7.

istam transferre nolentes, emendato ordine verba trans-
tulerunt dicentes: « Et reddet ei cui deliquit. »

VII. « Vir aut mulier quicumque fecerit ab omnibus
» peccatis humanis¹:» non ait: « Quæcumque fecerit; » sed
locutio est, ubi sexus masculinus pronomen vindicavit,
quamvis posterius foeminius sit positus, quæ locutio usi-
tata non est.

VIII. « Viri, viri, si prævaricata fuerit uxor ejus²: »
non solum quia geminavit nomen, ut diceret, « Viri,
» viri, » sed etiam quia addidit, « ejus, » notanda lo-
cutio est.

IX. « Si superveniet illi spiritus zelandi, illa autem non
» fuerit inquinata, et adducet homo uxorem suam ad
» sacerdotem³:» superfluum est, « et, » sed Scripturis usi-
tata locutio.

X. « Erit aqua argutionis, quæ maledicitur hæc⁴: »
hanc locutionem inusitatam fecit ordo verborum; posset
enim usitate ita dici: « Erit aqua argutionis hæc quæ
» maledicitur, » aut, « Erit hæc aqua argutionis quæ
» maledicitur, » vel si quid aliud usitata verba ordinando
dici potest.

XI. « Innocens esto ab aqua argutionis, quæ maledicitur
» hæc⁵. » In hac locutione non solus verborum ordo
inusitate sonat, sed etiam casus mutatus est: esset enim
integrum et usitatum, « Innocens esto ab hac aqua argu-
tionis, quæ maledicitur, » aut « Ab aqua argutionis hac,
» quæ maledicitur. »

XII. « Et inflabitur ventrem⁶: » pro, inflabitur ventre:
hæc locutio et apud latinos auctores frequentatur, sed
interpretes nostri qui eam transferre noluerunt, dixe-
runt: « Et inflabitur venter ejus. »

¹ Num. v, 6. — ² Ibid. 12. — ³ Ibid. 14. — ⁴ Ibid. xviii. — ⁵ Ibid. 19.
— ⁶ Ibid. 27.

XIII. « Vir vel mulier quicumque magne voverit vo-
» tum¹: » non dixit: « Quæcumque. »

XIV. « Et radetur caput suum²; » talis locutio est qua-
lis superius, « Inflabitur ventrem. »

XV. « Sex vehicula tecta et duodecim boves; vehiculum
» a duobus principibus, et vitulum a singulis³: » in hac
locutione notandum putavi eosdem dictos vitulos quos
boves dixerat, sed hoc etiam græcum idioma esse per-
hibetur.

XVI. « Princeps unus quotidie, princeps quotidie offe-
» rent dona sua⁴: » pro eo ut diceret: « Singulis diebus
» singuli principes. »

XVII. « Vitulum unum pro bobus et hircum ex capris
» unum⁵. »

XVIII. « Et non erit in filiis Israël accedens filiorum
» Israël ad sancta⁶: » videtur potuisse sufficere, « Et non
» erit in filiis Israël accedens ad sancta; » aut certe,
« Non erit filiorum Israël accedens ad sancta. »

XIX. « Et fecit Moyses et Aaron et omnis synagoga
» filiorum Israël Levitis secundum quæ præcepit Dominus
» Moysi de Levitis, ita fecerunt eis filii Israël⁷. »

XX. « Et homo, homo quicumque mundus fuerit, et
» in viam longinquam non est, et defuerit facere Pascha,
» exterminabitur anima illa de populo suo⁸: » ergo
» homo homo, » locutio est, ac si diceret: « Quicumque
» homo, ille vel ille. »

XXI. « Et cum ascendisset nubes a tabernaculo, et
» postea promovebant filii Israël⁹: » poterat plenum esse,
» Et cum ascendisset nubes a tabernaculo, promovebant
» filii Israël. »

¹ Num. vi, 2. — ² Ibid. 9. — ³ Id. vii, 3. — ⁴ Ibid. 11. — ⁵ Ibid. 15. —
⁶ Id. viii, 19. — ⁷ Ibid. 20. — ⁸ Id. ix, 13. — ⁹ Ibid. 17.

XXII. « Et promovebunt ordo castrorum filiorum Juda
» primi¹. »

XXIII. « Et promovebunt filii Gerson et filii Merari² : »
futuri temporis verbum posuit, cum rem gestam praeteri-
tam narret, sicut in superioribus, cum de nube loqueretur,
ad cuius motum vel consistebant, atque ita deinceps in
plurium promotionibus hoc verbo utitur.

XXIV. « Et dixit Moyses Obeth filio Raguel Madianitae
» genero Moysi³ : » non ait : « Genero suo. »

XXV. « Et dixit ad eum : Non ibo, sed ad terram meam
» et ad progeniem meam⁴ : » subauditur, « Ibo. »

XXVI. « Et promiscuus qui erat in eis, concupiverunt
» concupiscentiam⁵ : » singularem posuit pro plurali,
« ut promiscuus » diceret, non promiscui ; et tamen plu-
ralem reddidit, cum ait « concupiverunt. »

XXVII. « Nunc autem anima nostra arida, nihil præter
» in manna oculi nostri⁶ : » desunt verba, est et sunt :
plenum quippe esset : « Anima nostra arida est, nihil præter
» in manna sunt oculi nostri : » nam quidam interpretes ita
transtulerunt, et addiderunt verba quæ non sunt in græco.

XXVIII. « Et molebant illud in mola⁷. »

XXIX. « Sexcenta millia peditum, in quibus sum in
» eis⁸. »

XXX. « Et abstulit de spiritu, qui super ipsum⁹ : » sub-
auditur, aut erat, aut erit. Sed hanc locutionem, quæ dici-
tur ellipsis, græco eloquio familiarissimam, et quantum
puto etiam hebræo, latinos interpretes transferre piguit,
cum et in latina lingua frequentetur, quamvis minus quam
in græca.

XXXI. « Et percussit Dominus plagam magnam valde¹⁰ : »

¹ Num. x, 14. — ² Ibid. 17. — ³ Ibid. 29. — ⁴ Ibid. 30. — ⁵ Id. xi, 4.
— ⁶ Ibid. 6. — ⁷ Ibid. 8. — ⁸ Ibid. 21. — ⁹ Ibid. 25. — ¹⁰ Ibid. 33.

notanda fuit locutio, « Percussit plagam ; » non percussit
plaga, quod est usitatum.

XXXII. « Et homo Moyses lenis valde¹ : » subauditur,
erat.

XXXIII. « Et ira animationis Domini super eos² : »
subauditur, facta est.

XXXIV. « Et ecce Maria leprosa sicut nix³ : » et hic
subauditur, facta est.

XXXV. « Et quæ terra, in qua isti insident super eam ;
et quæ civitates, in quibus isti habitant in ipsis⁴. »

XXXVI. « Locum ipsum quem nominaverunt vallem
» Botri⁵ : » cum superius dixisset, « Venerunt in vallem
» Botri : » dictum est ergo per anticipationem, non quia
jam hoc vocabatur quando venerunt, sed cum scriberetur
hic liber, jam vocabatur.

XXXVII. « Quoniam fortior nobis est magis⁶ » usitata
esset locutio si non haberet, « magis. »

XXXVIII. « Et protulerunt pavorem terræ, quam ex-
» ploraverunt eam⁷. »

XXXIX. « Terram quam transivimus eam explorare,
» terra comedens qui habitant super eam est⁸ : » dicen-
dum autem fuit usitate, « Terra, quam transivimus ex-
plorare.

XL. « Terram quam exploravimus eam, bona est valde
» valde⁹.

XLI. « Et ait omnis synagoga lapidare eos in lapidi-
» bus¹⁰ : » non dictum est lapidibus, cum, ipsum lapidare,
posset usitata locutione sufficere.

XLII. « Et quoisque non credunt mihi in omnibus sig-
» nis, quibus feci in ipsis¹¹? » non ait, « Quæ feci in ipsis. »

¹ Num. xi, 3. — ² Ibid. 9. — ³ Ibid. 10. — ⁴ Id. xi, 20. — ⁵ Ibid. 25.
— ⁶ Ibid. 32. — ⁷ Ibid. 33. — ⁸ Ibid. — ⁹ Id. xiv, 7. — ¹⁰ Ibid. 10. —
¹¹ Ibid. 11.

XLIII. « Puer autem meus Chaleb, quoniam spiritus
» alius in eo, et assecutus est me, et inducam eum in ter-
» ram¹ : » usitatum esset, si non haberet, « et. »

XLIV. « Et inducam eum in terram, in quam intravit
» illuc² ; » sufficeret usitata locutione, « in quam in-
» travit. »

XLV. « Et ait Dominus ad Moysen et Aaron, dicens³ : »
hoc illatum est, cum Dominus et superius loqueretur.
Facit hoc sæpe Scriptura, cum aliquid aliud vult dicere,
iterum inducit loquentem, qui jam loquebatur.

XLVI. « Quotquot murmuraverunt super me⁴ : » non
ait : « De me, aut, adversus me. »

XLVII. « Et hæreditate possidebunt terram, quam vos
» abscessistis ab ea⁵ : » usitatum esset, « A qua vos abs-
cessistis. » Nunc vero, et « quam abscessistis » dictum
est novo more, et additum est, « ab ea, » sicut Scripturæ
loqui solent : sicut est : « Penitusque sonantes ac-
» cestis scopulos⁶, » id est, accessistis scopulos, non ait ad
scopulos : et « Devenere locos, » non ait : ad locos : ita et
« quam abscessistis, » non ait : « A qua abscessistis. »

XLVIII. « Ego Dominus locutus sum, nisi ita fecero
» synagogæ malignæ isti⁷ : » Quærendum est sane quid
sit quod græce positum est⁸ : nostri enim interpretes
hoc pene ubique interpretati sunt, « nisi. »

XLIX. « In terram in quam ego induco vos illuc⁸. »
L. « Si autem anima una peccaverit non sponte, offeret
» capram unam anniculam pro peccato, et exorabit sacer-
» dos pro anima invita, et quæ peccaverit nolenter ante
» Dominum, exorare pro eo; et remittetur ei⁹. » In hac
sententia, et illa locutio notanda erat, quod ait : « exora-
bit sacerdos, » et postea dixit, « exorare : » utrumque

¹ Num. xiv, 24. — ² Ibid. — ³ Ibid. 26. — ⁴ Ibid. 29. — ⁵ Ibid. 31. —

⁶ Virg. Æneid. i. — ⁷ Num. xiv, 35. — ⁸ Id. xv, 18. — ⁹ Ibid. 27, 28.

enim simul ita dici posset: exorabit exorare. Et illa, quod
a scemino genere incipiens ad masculinum clausit. Cum
enim dixisset, « Si anima una peccaverit; » conclusit di-
cens, « exorare pro eo; » ubi intelligitur, pro eo homine:
nam et quod adjunxit, « et dimittetur ei, » in latino qui-
dem non appetat, quia hoc pronomen generis omnis est;
sed in græco masculinum eluet : ubi habet αὐτῷ, quod
hic positum est, « ei. » Quod vero hic dictum est, « pro
anima invita, » intelligitur quæ invita peccaverit, non
quod nolit pro se offerri. Hoc enim etiam consequenter
exposuit, cum ait, « Et quæ peccaverit nolenter. » Et ideo
« invita » positum est, quia latine non potuit exprimi quod
græce dictum est ἀκούσασθέντες, non enim potuit dici nolen-
tata, vel quid aliud ab eo quod nolens fecerit.

L. « Et anima quæcumque fecerit in manu super-
» biæ¹ : » subauditur, peccatum : notandum etiam quod
ait, « manu superbiæ, » manum ponens pro opere sive
potestate.

LII. « Morte moriatur homo, lapidate eum lapidibus
» omnis synagoga² : » et, « morte moriatur, » et, « lapi-
» date lapidibus, » et, « lapidate omnis synagoga, » lo-
cationes sunt inusitatæ nobis.

LIII. « Et accipite singuli thuribulum suum³. »

LIV. « Et descenderunt ipsi, et omnia quæ sunt eis⁴ : »
præsens posuit pro præterito, « sunt, » pro, erant, vel
fuerunt.

LV. « Et omnis Israël qui in circuitu eorum, fugerunt
» a voce eorum⁵ : » subauditur, erat; id est, omnis Israël
qui erat in circuitu eorum.

LVI. « Quoniam sanctificaverunt thuribula peccatorum
» horum in animabus suis⁶ : » non dixit, « Quia sanctifica-

¹ Num. xv, 30. — ² Ibid. 35. — ³ Id. xvi, 17. — ⁴ Ibid. 33. — ⁵ Ibid.
34. — ⁶ Ibid. 37.

» verunt thuribula peccatores hi in animabus suis; » sed quasi quæreretur quorum thuribula, pro eo ut diceret sua, dixit « peccatorum horum. » Qui autem sanctificaverint, intelligendum reliquit, id est, quia ipsi.

LVII. « Et ecce germinavit virga Aaron in domum » Levi¹: » Latina consuetudo in domo Levi exigeret dici.

LVIII. « Et ego accepi fratres vestros Levitas de me- » dio filiorum Israël dationem datam Domino²: » hæc locutio in latinum necessitate ita translata est: nam græ- » cus habet δόμα δεδομένον, quod si quisquam latine velit ex- » primere dicturus est, « Datum datum, » quia et δόμα datum » est, secundum quod dicit Apostolus: « Non quia quæro » datum, sed requiro fructum³, » quod in græco δόμα scriptum » est: et in Genesi: « Dedit Abraham data filiis suis⁴, » græcus habet, δόματα: et in Evangelio: « Nostis bona data » dare filiis vestris, » δόματα est in græco: et δεδομένον, datum » est, non nomen, sed participium. Ac per hoc datum datum dici posset, tanquam datum quod datur, nisi ambiguitas vitanda esset. Hanc ambiguitatem quidam nostri inter- » pretes vitare conantes, « donum datum » dixerunt: sed donum, græce δῶρον dicitur, non δόμα: unde hoc loco non recte diceretur, quia non sibi hoc donatum a filiis Israël dicit Deus, sed pro primogenitis sibi debitum redditum: unde et quæ redundunt et quæ donantur, data dici pos- » sunt: et ideo omne donum etiam datum est; non omne datum etiam donum est: quia non omne quod datur continuo etiam donatur.

LIX. « Omnis primitia olei, et omnis primitia vini et » tritici, primitia eorum quæcumque dederint Domino, » tibi dedi ea⁶. » Non dixit: «Omnem primitivum tibi dedi » eum: » sed cum dixisset, « omnis primitia, » et enumera-

¹ Num. xvii, 3. — ² Id. xviii, 6. — ³ Philip. iv, 17. — ⁴ Gen. xxv, 6. —

⁵ Matth. vii, 11. — ⁶ Num. xviii, 12.

ret de quibus rebus esset, intulit « Tibi dedi ea: » nec saltem tibi dedi eam, aut tibi dedi eas, id est, primitias; sed neutrum genus intulit, quod quidem fieri absoluta locutione etiam in latina lingua solet. Neque hoc quod dictum est, « primitia, » latinum videtur: primitiæ quippe numeri tantum pluralis dici solent. Sed si potuerunt interpretes nostri transferre quod in græco invenerunt: « Non » congregabo conventicula eorum de sanguinibus¹: » et alio loco: « Virum sanguinum et dolosum abominabitur » Dominus²: » cum sanguis in latina lingua numeri sit tantum singularis, cur etiam hic pigeret singularem numerum « primitia, » sicut habet græcus, exprimere? Aliqui tamen interpretes primitias transtulerunt, et per accusativum casum, ut dicerent; « Omnes primitias tibi » dabo. » Ita utramque locutionem nobis inusitatam, quomodo in græco inventa est, transferre noluerunt.

LX. « Loquere filiis Israël, et accipient a te juvencam » rufam³: » pro eo ac si diceret, « Adducant ad te: aut » certe utrumque usitate diceretur, Accipient et adducant ad te « juvencam rufam. »

LXI. « Et lavabit corpus suum aqua⁴: » hoc intelligeretur etiam si non haberet, « aqua. »

LXII. « Et ponet extra castra in locum mundum⁵: » non in loco mundo dixit, quod latinæ locutionis est.

LXIII. « Omne vas apertum quæcumque non habent alligaturam alligatam super ea⁶. »

LXIV. « Et accepit Moyses virgam quæ ante Domi- » num⁷: » subauditur, erat.

LXV. « Quia non credidistis sanctificare me in con- » spectu filiorum Israël⁸: » id est, sanctitatem meam declarare. Secundum istam locutionem dictum est: « Et

¹ Psal. xv, 4. — ² Id. v, 7. — ³ Num. xix, 2. — ⁴ Ibid. 7. — ⁵ Ibid. 9.

— ⁶ Ibid. 15. — ⁷ Id. xx, 9. — ⁸ Ibid. 12.

» pro eis sanctifico me ipsum¹ : » et in Oratione dominica : « Sanctificetur nomen tuum². »

LXVI. « Et incolæ fuimus in Ægypto dies plures³ : » pro, annis multis.

LXVII. « Et dixit ad eum Edom⁴ : » hoc est, gens ipsa; non enim adhuc vivebat Edom qui erat Esaü : sicut ipsi nuntios miserunt, Israël vocabantur, quod prius nomen unius hominis erat.

LXVIII. « Et dicunt ei filii Israël : Juxta montem transibimus : si autem de aqua tua biberimus ego et pecora mea, dabo pretium tibi⁵ : » satis eleganter a plurali transit ad singularem numerum, tanquam Israël diceret, cum dixisset « filii Israël », et a verbis coepisset numeri plurali, quod est « transibimus et biberimus. »

LXIX. « Et vidit omnis synagoga, quia dimissus est Aaron⁶ : » non facile hoc verbum reperitur in Scripturis « dimissus », pro eo quod est mortuus; hoc et in Evangelio est, ubi ait Simeon : « Nunc dimittis servum tuum in pace⁷ : » verumtamen ~~ἀπολύτης~~ habet in græco quod magis a resolutione quam a dimissione dictum sonat: non enim dixit ~~ἀπειλεῖ~~, quod sine dubio est, dimittis.

LXX. « Et fleverunt Aaron triginta dies omnis domus Israël⁸ : » non dixit : Flevit, nec dixit, tota vel universa, sed « omnis, » quasi plures essent; sicuti est, omnis homo, quod de omnibus dicitur, longe utique aliud quam totus homo, quod de uno dicitur, sed assidue ponit Scriptura omne, pro, toto.

LXXI. « Et detrahebat populus ad Deum et adversus Moysen⁹ : » non dixit, de Deo, sed « ad Deum. » Quam-

¹ Joan. xvi, 19. — ² Matth. vi, 9. — ³ Num. xx, 15. — ⁴ Ibid. 18. — ⁵ Ibid. 19. — ⁶ Ibid. 30. — ⁷ Luc. ii, 29. — ⁸ Num. xx, 30. — ⁹ Id. xxi, 15

vis hanc locutionem quidam transferre nolentes, « detrahebant de Deo, » transtulerunt.

LXXII. « Ora ergo ad Deum ut auferat a nobis serpens tem¹ : » sicut et in Exodo dictum est, ranam², singulare pro plurali.

LXXIII. « Et factum est quando momordit serpens hominem, et aspergit in aeneum serpentem, et vivebat³ : » non solum hoc habet ista locutio, quod vertit modum verbi, et a specie perfecta præteriti temporis ad imperficiat clausit, sed etiam quod plus habet, « et. »

LXXIV. « Et elevantes ex Oboth, castra collocaverunt in Achalgaï trans in eremo⁴ : » hoc est, in ulteriore eremo.

LXXV. « Et percussit asinam in virga⁵, » non dixit, « virga, » sed « in virga. »

LXXVI. « In maledictionem inimicorum meorum vocavi te, et ecce benedixisti benedictionem⁶ : » non dixit, « benedictione, » sed tanquam diceret : « Ecce dixisti benedictionem. »

LXXVII. « Quæcumque miserit Deus in os meum, hoc observabo loqui⁷ : » non dixit, « Hæc observabo. »

LXXVIII. « Veni mecum adhuc in locum alium, de quo non videbis eum inde⁸. »

LXXIX. « Et ait Dominus ad Moysen : Accipe duces populi, et ostenta eos Domino contra solem, et avertetur ira animationis Domini ab Israël⁹. »

LXXX. « Domus familiæ est Madian¹⁰ : » de muliere hoc dixit, quæ cum adultero Israëlite percussa est; quibus verbis, quantum puto, intelligi voluit nobilem fuisse, ut diceret eam, « domus familiæ, » sicut jam vulgo ad

¹ Num. xxi, 7. — ² Exod. viii, 6. — ³ Num. xxi, 9. — ⁴ Ibid. ii. — ⁵ Id. xxii, 23. — ⁶ Id. xxiii, ii. — ⁷ Ibid. 12. — ⁸ Ibid. 13. — ⁹ Id. xxv, 4. — ¹⁰ Ibid. 15.

insigne divitiarum et paterfamilias item et materfamilias dicitur.

LXXXI. « Et locutus est Dominus ad Moysen et ad Eleazar sacerdotem dicens : Accipe principium totius synagogæ filiorum Israël a viginti annis et supra¹ : » notandum quid appellaverit « principium, » robur scilicet ætatis in populo.

LXXXII. « Ut exaudiant eum filii Israël¹ : » et, « In ore ejus exhibunt : » et, « In ore ejus introibunt² : » id est, cum jusserit.

LXXXIII. « Et fecit Moyses secundum quæ præcepit illi Dominus, et assumens Jesum statuit eum ante Eleazarum sacerdotum³, » etc. ubi hoc notandum fuit, quia cum jam dixisset, « Et fecit Moyses secundum quæ præcepit illi Dominus, » eadem ipsa repetit.

LXXXIV. « Et commendavit eum secundum quæ præcepit Dominus Moysi⁴ : » non ait : « Secundum quæ præcepit illi Dominus. »

LXXXV. « Decimam decimam similaginis consparsam in oleo agno uni⁵ : » id est, singulas decimas singulis agnis : quod enim ait, « Decimam decimam, » significavit quod repetenda sint decimæ per singulos agnos.

LXXXVI. « Et in mense primo quarta-decima mensis hujus dies festus, septem dies azyma edetis⁶ : » notandum diem festum per plures dies celebrari; et tamen diem festum dici, non dies festos, ipsius festivitatis celebrationem, quotquot dies tenuerit.

LXXXVII. « Et mense septimo una mensis⁷ : » Secundum hanc locutionem dictum est in Genesi : « Et facta est vespera, et factum est mane dies unus⁸ : » nam et ibi sicut hic græcus habet ἡμέρα μία, unde quidam hic inter-

¹ Num. xxvi, 1. — ² Id. xxvii, 20, 21. — ³ Ibid. 22. — ⁴ Ibid. 23. — ⁵ Id. xxviii, 13. — ⁶ Ibid. 16, 17. — ⁷ Id. xxix, 1. — ⁸ Gen. 1, 5.

pretantes « prima die mensis, » necessariam locutionem prætermiserunt, quamvis a sententia verborum non recesserint.

LXXXVIII. « Vitulum unum ex bobus, arietem unum¹ : » non ait, « ex ovibus, » sicut illud, « ex bobus, » cum et illud si deesseset, plenum esset.

LXXXIX. « Agnos anniculos sine vitio septem² : » hoc quod in agnis posuit, « sine vitio, » per omnia subauditur, et in vitulo scilicet, et in ariete.

XC. « Decima decima agno uni, septem agnis³ : » id est, singula singulis.

XCI. « Exceptis votis vestris, et voluntaria vestra, et homœ locaustomata vestra, sacrificia vestra, et libamina vestra, » et salutaria vestra⁴. » Hanc locutionem, si vel græca esset, non notarem : non enim ait : « Exceptis votis vestris » et voluntariis vestris, » et cetera, ut cooperat; sed neque Excepta vota vestra, ut ab ipso velut soloecismo inciperet : sed cum prius recte usitata locutione dixisset, « Exceptis votis vestris; » ea deinde adjunxit per alium casum, ubi subaudiri non possit, « exceptis, » sed excepta, quod non admittit nec græca nec latina locutio.

XCII. « Homo, homo quicumque voverit votum Domini⁵ : » pro eo quod est, omnis homo.

CXIII. « Cum autem mulier voverit votum Domino, » aut definierit definitione in domo patris sui in juventute sua⁶. » Hic mulierem, foeminam dicit, etiamsi virgo sit, more Scripturarum : unde etiam de Christo est, quod ait Apostolus ; « Factum ex muliere⁷. »

XCIV. « Et audierit pater ejus vota ejus et definitiones ejus, quas definivit⁸. Definitiones definivit, » locutio est.

¹ Num. xxix, 2. — ² Ibid. — ³ Ibid. 4 — ⁴ Ibid. 39. — ⁵ Id. xxx, 3. — ⁶ Ibid. 4. — ⁷ Gal. iv, 4. — ⁸ Num. xxx, 4.

XCV. « Definivit adversus animam suam¹ : » id est, adversus delectationes animæ suæ.

XCIV. « Et tacuerit pater ejus, et stabunt omnia vota ejus² : » hic plus habet, « et ; » nam integer sensus est, « Si audierit et tacuerit pater ejus, stabunt omnia vota ejus. »

XCVII. « Si autem facta fuerit viro³ : » intelligitur, nupserit; Scriptura sic loquitur.

XCVIII. « Et vota ejus super eam⁴ : » subauditur, sunt, quod nonnulli interpretes etiam addiderunt.

XCIX. « Omnia quæcumque exierint ex labiis ejus secundum vota ejus, et secundum definitiones quæ ad versus animam ejus, non manet ei⁵ : » cum expectaretur numerus pluralis, ut diceret: « Non manent ei : » nam ita nonnulli interpretati sunt, vitantes istum quasi solœcismum.

C. « Mille ex tribu, et mille ex tribu, ex omnibus tribubus Israël⁶. » Numquid duodecies dixit mille? Et tamen repetitio ista millenos significat.

CI. « Interfecerunt in gladio⁷: » quod usitate dicetur, « Interfecerunt gladio. »

CII. « Et omnes civitates eorum, quæ in habitationibus eorum⁸ : » subauditur, erant.

CIII. « Et villas eorum succenderunt in igni⁹ : » quod usitate diceretur, « Succenderunt igni. »

CIV. « Et omnem multitudinem mulierum, quæ non novit concubitum masculi, vivificate¹⁰ : » Nusquam certius apparet hebræa locutione mulieres etiam dici virgines solere.

CV. « Et a dimidia parte eorum accipietis, et dabis ea

¹ Num. xxx, 4. — ² Ibid. — ³ Ibid. 7. — ⁴ Ibid. 18. — ⁵ Id. xxxi, 4. — ⁶ Ibid. 8. — ⁷ Ibid. 10. — ⁸ Ibid. — ⁹ Ibid. 18. — ¹⁰ Ibid. 18.

» Eleazar sacerdoti primitias Domini¹ : » non dixit:

» Dabitis. »

CVI. « Et animæ hominum a mulieribus, quæ non cognoverunt concubitum viri, omnis anima duo et triginta millia² : » et hic superior locutio confirmata est, mulieres dici etiam quæ non cognoverunt concubitum viri, id est, virgines.

CVII. « Et accepit Moyses et Eleazar sacerdos aurum a chiliarchis et a centurionibus, et intulit ea in tabernaculum testimonii³ : » Videtur dicere debuisse, « Et intulit illud in tabernaculum testimonii; » quoniam aurum acceptum esse prædixerat, et plerique latini codices sic habent: sed ideo pluraliter videtur illatum ut diceret, « Intulit ea, » quia multa vasa fuerant superius commemorata, in quibus erat hoc aurum.

CVIII. « Et pecora, multitudo erat filiis Ruben et filiis Gad, multitudo copiosa valde⁴ : » non dixit: « Et pecorum multitudo erat. »

CIX. « Et viderunt regionem Jazer et regionem Galaad, et erat locus, locus pecoribus⁵ : » non jungendum est in pronuntiatione quod bis dixit « locus : » sed subdistinguendum, « Et erat locus; » et deinde inferendum, « locus pecoribus. » Quasi enim expectaretur qualis locus, ita repetitio eleganter illata est.

CX. « Et accedentes filii Ruben et filii Gad, dixerunt ad Moysen et Eleazar sacerdotem, et ad principes synagogæ, dicentes⁶ : » non est ista vel græca vel latina locutio, « dixerunt dicentes, » sed hebræa videtur.

CXI. « Detur terra ista famulis tuis in possessionem⁷ : » quasi de aliis dicerent, cum sibi peterent.

CXII. « Non enim secuti sunt post me, præter Chaleb

¹ Num. xxxi, 28, 29. — ² Ibid. 35. — ³ Ibid. 54. — ⁴ Id. xxxv, 1. — ⁵ Ibid. — ⁶ d. 2. — ⁷ Ibid. 5.

» filius Jephone¹. » Vedetur dicere debuisse : « Præter Chalæb filium Jephone ; » sed nominative intulit, quia præcessit, « Secuti sunt. » Est autem ista locutio etiam latina, sed rara.

CXIII. « Donec consumeretur omnis generatio facientes maligna in conspectu Domini² : » non dixit, faciens maligna, neque facientium maligna.

CXIV. « Et accesserunt ei, et dixerunt³ : » non ait quod usitatum est : « Accesserunt ad eum. »

CXV. « Et ædificabis vobis ipsis civitates impedimentis vestris⁴ : » ac si diceret : « Ædificabis vobis ipsis civitates propter impedimenta vestra. »

CXVI. « Impedimenta nostra et uxores nostræ et omnia pecora nostra erunt in civitatibus Galaad, pueri autem tui transibunt omnes armati⁵ : » non dixerunt : « Nos autem transibimus omnes armati, » sed tanquam de aliis dicerent.

CXVII. « Et commendavit eis Moyses Eleazar sacerdotem et Jesum filium Nave, et principes familiarum tribuum Israël⁶. » Non ait : « Commendavit eos Moyses Eleazar sacerdoti, quod utique ordo locutionis usitatæ exigebat : per hos enim introducti sunt in terram, quam petebant : unde magis illi istis a quibus introducebantur in terram postulatam, quam isti qui introducebant illis quos introducebant, commendati videntur.

CXVIII. « Si autem non transierint armati yobiscum in bellum in conspectu Domini, et transferte impedimenta eorum⁷ : » plus habet, « et. »

CXIX. « Et dedit eis Moyses filii Gad et filii Ruben⁸ : » plus habet, « eis. »

¹ Num. xxxviii, 12. — ² Ibid. 13. — ³ Ibid. 16. — ⁴ Ibid. 24. — ⁵ Ibid. 26. — ⁶ Ibid. 28. — ⁷ Ibid. 30. — ⁸ Ibid. 33.

CXX. « Et non ibi erat aqua populo bibere¹ : » pro eo quod est, ad bibendum.

CXXI. « Loquere filii Israël et dices ad eos² : » susflere videtur, « Loquere filii Israël. »

CXXII. « Et omnia idola fusilia eorum perdetis ea³ : » plus habet, « ea. »

CXXIII. « Hoc erit vobis fines maris⁴ : » non dixit : « Hi erunt vobis. »

CXXIV. « Et hoc erit vobis fines ad Aquilonem⁵ : » eadem repetita locutio est.

CXXV. « Et erunt civitates eis habitare⁶ : » pro eo quod dici solet, ad habitandum.

CXXVI. « Refugia erunt vobis fugere illo homicidam⁷ : » quod usitate dici posset : « Ut fugiat illo homicida. »

CXXVII. « Et incolæ qui in vobis, istæ civitates in refugium⁸ : » singulare numero positum est, « incolæ : » id est, hunc incolæ qui in vobis; quoniam minus habet, « est : » non enim, ait, « Qui in vobis est, » notissima locutione, sed rariore in lingua latina quam in græca.

¹ Num. xxxviii, 14. — ² Ibid. 51. — ³ Ibid. 52. — ⁴ Id. xxiv, 6. — ⁵ Ibid. 7. — ⁶ Id. xxxv, 3. — ⁷ Ibid. 11. — ⁸ Ibid. 15.